

פרויקט Y: הניצחון של פיראס חורי- האמנם?

רנית לופן והדס אורינגר

וכך נכתב באתר הבית של פרויקט Y אודותיו: "חמישה עשר צעירים וצעירות חולמים להיות כוכבי הטלוויזיה הבאים של YTV. הם יתגוררו במשך שלושה חודשים בוילה מעוצבת, שבה הותקנו עשרות מצלמות אשר יעקבו אחרי חייהם 24 שעות ביממה. במהלך שהותם בוילה יעברו המשתתפים הכשרה אינטנסיבית במקצועות המשחק והטלוויזיה ממיטב המורים בארץ. בכל שבוע הצופים בבית יכריעו מי מבין המשתתפים הולך הביתה. בסוף הסדרה - האחרון שישאר יזכה להיות המנחה הבא של YTV ויקבל תכנית טלוויזיה משלו".

מתוך עשרת אלפים איש שהגיעו לאודישנים נבחרו חמישה עשר צעירים שייצגו באופן מובהק חתכים שונים ומגוונים בחברה הישראלית, נדמה היה כי האחראים על הפקת התכנית בחרו במתכוון במגוון רחב של ייצוגים על מנת ליצור עניין בציבור. ניתן היה למצוא בין המשתתפים נציג אתיופי (סיראק-מ סבהאט), קצין לשעבר בסיירת אגוז (יוגב ברזילי), ערבי ישראלי (פיראס חורי), סמ"פית בצה"ל (דקלה קידר), מזרחי מבת ים (ציינו אלמיזארק), דתי מגבעת שמואל (שני ברזילי), עולה מרוסיה (קמילה פאלי), בלונדינית מתל אביב (אליענה בקייר), ילדת פרחים (לאה גידברג) וכמו כן נציגה מהקהילה ההומו-לסבית (ליהי אזר).

התכנית, פרויקט Y עוררה הדים רבים בקרב האוכלוסייה הצעירה ואף זכתה לסיקור תקשורתי נרחב בערוצי התקשורת השונים. בסופה זכה במקום הראשון המועמד פיראס חורי לאחר שהצביעו עבורו שלושים וארבעה אחוז מקהל המצביעים. פיראס חורי הוא ערבי נוצרי בן עשרים ושלוש, סטודנט לקולנוע באוניברסיטת תל אביב, מתגורר כיום ברמת אביב. במקור הגיע מכפר עילבון שבצפון הארץ.

את התכנית ליווה אתר אינטרנט בפורטל "תפוז אנשים". באתר הופעלו יומנים וגלריות של המועמדים, וכמו כן צ'אט ופורום בעל עשרות אלפי דפים, שזכה להשתתפות הגדולה ביותר מכל עשרות הפורומים שמפעיל הפורטל. על המשתתפים נאסר כל סוג של קשר עם העולם החיצון, למעט מכתבים וחבילות בודדות שקיבלו במהלך שלשת החודשים. החוקים בוילה היו נוקשים והורו על "כיבוי אורות" בשעה אחת עשרה וחצי בלילה. המנופה הראשון היה שגיב לויפר, בחור צבעוני ורעשני אשר נופה על-ידי ההפקה לאחר שהני"ל גזר את זנבו של דג תמים. אחריו נופו מועמדים נוספים, בערך אחת לשבוע, ולתכנית הגמר הגיעו חמישה מתמודדים, ומהם כאמור זכה פיראס חורי במקום הראשון.

התכנית:

התכנית שתיעדה את קורות המשתתפים התמקדה בתככים, ברכילות ובעיסוק סביב נושאים בין אישיים ומיניים. חשוב לציין את העובדה כי חורי, בדרכו הכובשת והאלגנטית, נמנע מלהיות שותף פעיל בכל אלה. לאור האווירה שהייתה בוילה ניתן לומר כי צריך כשרון וכוח מיוחד לשמור עצמך בעמדה ניטרלית ולא מתערבת כמו שנקט פיראס. מלבד העובדה שפיראס לא לקח חלק פעיל בתככים וברכילות, גילה פיראס כישרון רב בשיעורי המשחק וזו סיבה נוספת שחזיקה את האהדה הרבה שלה זכה בקרב הצופים. אהדה זו באה לידי ביטוי כאשר לא נופה כשהיה מועמד לניפוי וגם בצ'אטים שליוו את התכנית. חשוב לציין כי לאורך כל התכנית לא היו (או לפחות לא שודרו) חיכוכים על רקע לאומי, וממעקב אחר התכנית ניתן היה להבין כי פיראס קשר קשר אמיץ ואוהב עם רוב חבריו לוילה.

במאמרנו נעסוק בנייתוח היחסים, כמו גם בבחירתו של פיראס, תוך התייחסות למאמרים שונים, המביעים עמדות שונות. יש לציין כי חלק מהמאמרים נכתבו כחמש שנים לפני פרוץ אינתיפאדת אל אקצה. המאמר הראשון בו אעסוק הוא מאמרו של אלוף הראבן "לקראת 2025: התייחון חברה אזרחית משותפת ליהודים ולערבים בישראל?". במאמר בוחן הראבן את היחסים בין היהודים לערבים במדינת ישראל וכותב כך:

אחד הסודות הכמוסים ביותר במדינת ישראל הוא, שמאז 1949 שיעור האלימות בין אזרחים יהודים לאזרחים ערבים הוא נמוך ביותר..... גורמי ביטחון בכירים בישראל נוהגים לחזור ולאשר שיותר מ- 99.9% מהערבים אזרחי ישראל מעולם לא פגעו במדינה ובביטחונה. נתונים אלה על מיעוט האלימות בין יהודים לערבים אזרחי המדינה הם בבחינת סוד ציבורי לא מפני שמישהו אסר לפרסם אותם, אלא מפני שארבעים ושבע שנות סכסוך בלתי פתור בין ישראל לשכנותיה גרמו לרבים מאתנו להתייחס אל הערבים אזרחי המדינה כאל קטגוריה נוספת בסכסוך, ולו בדרך עמומה. סיבה נוספת היא ששתי התרבויות, היהודית והערבית, הן תרבויות מילוליות מאוד, ובשפע המילים המתארות את המתחים בין אלה לאלה נבלעת המציאות ההתנהגותית שבסך הכל, למעט כמה אירועים קשים כשלעצמם, רוב רובם של היהודים בישראל ורוב רובם של האזרחים הערבים בישראל אינם ומעולם לא היו אלימים אלה כלפי אלה (הראבן 23).

בתוך הווילה, שתושביה (כך קיוותה ההפקה) יהיו מעין מיקרוקוסמוס של החברה הישראלית, אכן לא נצפו גילויי אלימות בין פיראס לשאר המתמודדים. עובדה זו ניתן להסביר במספר דרכים: ראשית, לאורך כל הסדרה הייתה התעלמות כללית - הדחקה של המצב הפוליטי והחברתי. רוב העיסוק בוילה נסב סביב עניינים מינוריים וחסרי חשיבות. כמעט ולא נצפה שום קשר לעיסוק בנושאים כגון אידיאולוגיה, ערכים או מוסר, מלבד כמה עמדות מוסריות בקשר למחלוקות באינטראקציה החברתית פנימית. שנית, ניתן להניח כי גם אילו היה מתרחש דיון בנושאים אלה הוא לא היה מגיע לכדי אלימות, הרי תיעוד פרץ של אלימות היה יכול להוביל להרחקה של המתפרץ מהמטרה הנכספת שלשמה הגיע והיא הנחיית תכנית טלוויזיה. שלישית, אופיו ואישיותו של פיראס, והעובדה שמעולם לא הטיח האשמות ומעולם לא טען לקיפוח, גרמו כמובן לקירוב שאר המתמודדים אליו ואף לחברויות קרובות. בנוסף עלינו לשים לב למבנה התכנית אשר מזכיר את התנהלותה של מדינת ישראל בעשוריה הראשונים, התנהלות שזכתה לביקורות שליליות רבות והסתברה כלא יעילה, כמקפחת ומסרסת, ומשמעותה היא לקיחת רב תרבותיות ומיזוגה אל תוך כור היתוך בניסיון עיקש ליצור חברה הומוגנית.

מאפיין בולט בחברה הישראלית הוא התייחסות לערבים כאזרחים סוג ב'. משמעות הדבר כי הינם מודרים גם מהצורך להיזרק אל תוך כור ההיתוך (הבעייתי כשלעצמו). לכן נראה כי פיראס כאילו "זכה" להיזרק היישר אל אותו כור המנסה לטשטש הבדלים ומעוניין ביצירת אובייקטים הומוגניים. העצוב הוא שאילו לא היה עונה על הקריטריונים של הערבי הנסבל והנחמד הוא אפילו לא היה "זוכה" להישאר מספיק זמן באותו כור היתוך שבדרך כלל לערבים "רגילים" אין כניסה אליו.

למרות הנאמר עד כה על העובדה שלא נראו בתכנית עימותים על רקע לאומני, באחד הערבים שודר קטע "השתעשעות" על רקע לאומני. בקטע נראו פיראס חורי וקמילה פאליי במין האבקות משונה על אחת ממיטות חדרו של פיראס, כאשר קמילה צועקת לו בקולי קולות דברים בנוסח הבא: "אמאליה, מחבל, אל תתפוצץ עליי בבקשה, שהיד, מחבל, אני לא רוצה למות", ועוד דברים בסגנון: "ערבי, עזוב אותי, לך תאכל שווארמה, חומוס, פלאפל". ופיראס, לאחר שהוגדשה הסאה לנוכח צעקותיה הבלתי פוסקות של קמילה, עונה לה: "זונה רוסייה, אל תשרטי אותי, את תדביקי אותי באידס". דיאלוג זה נמשך לאורך דקות רבות והוסבר לאחר מכן על-ידי פיראס באותו פרק בתכנית, כנובע מחוש ההומור המיוחד של קמילה, אותו פיראס מאוד אוהב.

מאמרו של ד"ר עזמי בשארה: "על שותפות וסובלנות" עוסק אף הוא ביחסי יהודים - ערבים ישראלים. במאמרו טוען ד"ר בשארה כי "קשה לדבר על תרבות אזרחית במובן הראוי, שלא לדבר על תרבות אזרחית משותפת". דבריה של קמילה (על אף נימתם ההומוריסטית) מחדדים טענה זו. למרות שפיראס וקמילה מיוודים מאוד, היא בוחרת לכנותו "מחבל", "שהיד". מאפיזודה זו מסתמנת הרגשה כי לקמילה באיזה שהוא אופן קשה לראות בפיראס אזרח מן השורה, הוא לא בן תרבות, הוא הפך לאויב. בסגנונה הנ"ל קמילה לא רק שלא רואה בו אזרח ושותף למדינתה, אלא שהיא גם משייכת אותו לצד השנוא, המפחיד והמאיים, לצד הקיצוני בעם הפלסטיני. בבדיחותיה היא מקטלגת את פיראס כמחבל מתאבד שממש עלול לפגוע בה. העובדה כי הוא ערבי ישראלי וכי דתו בכלל נוצרית כמו נעלמת מעיניה. נראה כי קמילה עוסקת בהכללות ומסווה זאת תחת "חוש הומור" וולגרי. בדיון על תרבות אזרחית משותפת טוען הראבן את הטענה הבאה:

כבוד האדם יהיה ערך מרכזי בחיינו רק אם יהפכו אותו רוב אזרחי המדינה לערך פעיל בחיי היומיום. המדינה יכולה לסייע בכך בשמשה דוגמה להתבטאות ולהתייחסות לאזרח מצד מנהיגים, מצד עובדי מדינה ורשויות אחרות, מצד של שוטרים וחיילים; אולם במובנו העמוק כבוד האדם הוא שהאדם עצמו מופקד על כבודו ועל כבוד הזולת. בתחום זה שתי התרבויות היהודית והערבית, עשויות ללמוד זו מזו רבות, אם כי עדיין רב הטעון תיקון בשתיהן וביניהן (הראבן 31).

זו הנקודה לציין כי מאמרו של הראבן מיושן ומציג עולם אופטימי ותלוש מהמציאות הנוכחית, נראה כי פרויקט y מנסה להחזיר את העולם של הראבן. באחד הפרקים פיראס מדבר בגילוי לב על חוויה אלימה וקשה שזכורה לאבותיו. על החוויה הוא דיבר בכאב. פיראס סיפר על פשיטה יהודית אלימה שנערכה בשנות הארבעים על כפרו עילבון ולוותה בהוצאה להורג של גברים ערבים על-ידי יהודים בכיכר הכפר, לנגד עיני התושבים. בתארו חוויה זו פיראס אמנם דיבר בכאב, אך נוצרה הרגשה שהוא כמעט לא מותח ביקורת על הקשר בין המאורעות ההם לבין מצב הערבים ישראלים כיום. נדמה היה כאילו העלאת חוויה זו נבעה (לפחות בעינינו), מתוך הצורך במעיין קתרזיס מילולי תוך הימנעות ממתחת ביקורת. בעקבות הווידוי פיראס זכה לאמפתיה ולתמיכה מצד חבריו לוילה, אולם תיאור חוויה זו לא הוביל לדיון (לפחות לא מצולם) על העוול שנגרם לתושבי כפרו של פיראס, ועל מצבו המורכב והקשה של פיראס בתור אזרח ישראלי במדינת ישראל הזוכה ליחס של אזרח סוג ב'.

בשורה טוען כי: "האזרחים הערבים חיים במדינה שקמה על חורבן עמם אחרי תבוסתו ותבוסת צבאות ערב, תוך שלילת קיום מולדתם הלאומית" (בשורה 38). כאשר פיראס מדבר על החוויה הקשה של אבותיו הוא אינו נוגע בעובדה כי מדינת אבותיו הישנה נשללה ממנו. הוא אמנם מביע מורת רוח וכאב על הטראומה הפיזית שעברו אבותיו, אך לא על השלכותיה כיום. במאמרו דן בשורה ב"גבולות מושג הסובלנות". הוא מבאר את מושג הסובלנות ודן בו באופן הבא:

סובלנות מגדירה יחס אי סימטרי של כוח; בקצה היחס הראשון נמצא סובל ובקצה האחר נמצא נסבל, ובדרך כלל מי שנמצא בעמדת כוח, בידיו, בין היתר, גם הפריביליגיה לסבול את האחר [...] מה שאיננו מובן הוא הדיבור על סובלנות כלפי קבוצות לאום, תרבות ושפה אחרת, או אף צבע עורו של האחר. מה פירוש להיות סובלני כלפי הערבים או היהודים, כלפי צבעם של השחורים, כלפי המוסיקה הערבית או תרבות האכילה של התורכים? למה צריך לסבול את התורכי על היותו תורכי או לסלוח ליהודי על היותו יהודי? סובלנות כאן מניחה, מלכתחילה, **גזענות סמויה**. זוהי סובלנות המשקפת כוחניות מסוג חדש: "אתה ערבי ואני סולח לך על כך" (בשורה ההדגשה שלנו 41-42).

קשה היה להתעלם מהתחושה שהכבוד והאהדה שרכשו לפיראס בתכנית היה בשל העובדה שהיה "ערבי בעל אופי נפלא ומזג נעים", מה גם שברגעי החסד בוודאי היו חלק שזכרו לו כי הוא נוצרי ולא מוסלמי. הוא הצטייר כ"ערבי האידיאלי", הלא מאיים, זה אשר לא מתערב בסכסוכים ובעניינים לא לו. הוא שמר על פרופיל נמוך בכל הקשור להבעת דעה נחרצת או ביקורת, אך עם זאת היה דומיננטי, מוכשר ורגיש בצורה יוצאת דופן, "בהחלט ערבי נעים ונסבל". זו גם הסיבה שלדעתנו מיהרו הבוחרים להצביע עבורו בכזאת התרגשות, נפעמים לנוכח השילוב המנצח - פיראס הוא גם ערבי וגם נחמד, בוודאי שנצביע לו. באותה הזדמנות גם נוכיח כמה אנו סובלניים, ומי יודע, אולי הצעד הבא הוא שלום.

ואם נניח רגע לרוח הסרקסטית, לדעתנו, קשה לראות בבחירתו של פיראס למנחה תכנית טלוויזיה בערוץ YTV סימן ברור לתחילתו של עידן בו השותפות והאזרחות השווה יהיו ערך עליון, או, כפי שאומר זאת בשורה במאמרו "קיים הבדל מהותי בין גבולות הסובלנות לבין גבולות השותפות והאזרחות השווה. הסובלנות, חוץ מתכונותיה שנידונו במסה זו, היא גם מותנית; לסבול אורח מותנה גם בהתנהגותו הנאותה, **אורח צריך גם להתנהג כמות**. ואילו אזרחות שווה ומשותפת איננה מותנית בהתנהגות נאותה, בהתנצלות, ובמציאת חן בעיני הסובל". (בשורה. ההדגשה שלנו 44)

מתוך דברים אלה עולה השאלה האם פיראס אכן היה על תקן אורח, אורח שזכה להיות מנחה, וזאת על מנת שהמצביעים עבורו ישקטו את מצפונם ואף ירגישו שעשו משהו למען תהליך השלום, בלי להבחין שמעצם כך הם הופכים את פיראס

לקטגוריה נוספת בסכסוך. האם ניתן להרחיק לכת ולומר כי העורכים של התכנית ניווטו את קהל המצביעים להגיע להחלטה זו, על-ידי הכוח הבלעדי שבידיהם להחליט מה אנו בתור צופים נראה או לא נראה, או, במילים אחרות, האם זהו השופר המעצב של האידיאולוגיה השלטת? מתוך צפייה בתכנית מתקבלת התחושה כי העריכה, באופן הפוך מהמושג ריאליטי, כיוונה את הצופים אל עבר המסר שהתקבל בסוף ובעצם הולך יד ביד עם כוונותיו המובלעות של השלטון בישראל.

נראה כי אופי התכנית *פרייקט* נועד מלכתחילה להשתיק ניגודים וסתירות. מעידה על כך עצם הבחירה במגוון רחב של ייצוגים ו"כליאתם" בוילה, במרכז ההוויה היהודית בורגנית, כאשר המכנה המשותף של כל המשתתפים הוא הנכונות הגדולה לעשות כמעט הכל על מנת לזכות בהנחיית תכנית טלוויזיה (זכייה שפירושה כמעט סמל להיותך חלק מחברה "לבנה" "מצליחנית" – מערבית - קפיטליסטית). התכנית ניסתה להציג עצמה כמתעדת קונפליקטים וקשיים, אך המסר בביטוי הקשיים שהוצגו רק חיזק את אופיה המשותף של התכנית.

דוגמה טובה לכך היא הקטע בו הראו את סירק מ. סבהט, יוצא אתיופיה, נשבר ברגע מסוים מעצם הקושי הטמון בעובדת היותו כה עור. אך הקושי עליו מדבר סירק הוא לא הקושי או הצורך שקיים בשמירת המסורת שלו בתור יוצא אתיופיה, והדגשתה כתרבות בעלת יופי ויחוד משלה בתוך חברה ישראלית רב תרבותית. הקושי עליו סירק מדבר הוא הקושי להגיע אל לב ליבה של החברה ה"לבנה". חברה אשר מצד אחד מתייחסת אליו ביהירות בשל צבע עורו, ומצד שני דוחקת בו ומטיפה לו להיטמע כמה שיותר מהר באותו כור היתוך, על מנת שתוכל להמשיך את קיומה כחברה הומוגנית המשתיקה מצבים. בהקשר זה שואל באבא במאמרו "החומר הלבן (היבט פוליטי של לובן)" את השאלה הבאה: "האם לא יוכל הלובן לכשיתבטל, להמשיך בקריירה ה'לאומנית' שלו במסווה של 'תרבות אזרחית', 'חילונית', 'סובלנית' או אפילו 'התרבות הלאומית' – מונחים שנוצלו כדי למשוך בני אדם אל תוך הקהילייה האנושית, אבל, באותה מידה, גם כדי להדירם ממנה כ'אחרים'?" (באבא 287-288).

אופייה של חברה המשתיקה ניגודים וסתירות, וכפועל יוצא יוצרת תכנית כמו *פרייקט Y*, הנה חברה הפועלת תוך חוסר יציבות פנימית וצורך לטשטש את מעשיה, את פעולותיה ואת ההשלכות של צעדיה המכוערים. על חברה מסוג זה כתב הומי ק. באבא את הדברים הבאים:

המהלך החתרני באמת ינסה לחשוף בתוככי מעטה ה"לובן" את היסודות הנאבקים זה בזה, אלה ההופכים אותו למה שהוא – צורה לא יציבה ומעורערת של סמכות. מהלך חתרני יחשוף את ה"הבדלים" הרבים מספור שעליהם מנסה הלובן להתגבר; את היסטוריות הטראומות והאימה הנפשעות שאותן מוכרח הלובן לחולל ושמפניהן עליו להתגונן; את השכחה שהוא כופה על עצמו; את האלימות שהוא גורם כשהוא הופך עצמו לכוח שקוף וטרנסצנדנטלי של סמכות. (באבא 284)

פרייקט Y מסתיר תחת מעטה של פלורליזם ונאורות את מצבה המסובך והבעייתי של החברה הישראלית. חברה שחלק לא מבוטל ממנה חווה בדרך זו או אחרת את נחת זרועה או השפעותיה של השואה, חברה שעברה ופחדיה מנהלים אותה באופן כמעט עיוור, אל ובתוך מציאות יומיומית קשה. הצורך ב"איחוד" שנובע ברובו מהטראומה שחוה העם היהודי עקב פירוד ופיזור בגולה, מתגלה במלוא הבעייתיות שלו ב*פרייקט Y*. ככל שהטקסט בסדרה משרת את האידיאולוגיה השלטת ישנם דברים שהוא לא מצליח להסתיר, קרי הטבח עליו דיבר פיראס ובו דנו בעמודים הקודמים של מסה זו. זה המקום לציין כי בהשוואה לעשורים קודמים בהם מלאכת הטיוח הייתה ברורה (ואולי אף בלתי נמנעת) לנוכח הקושי שנבע מהטראומה שחוה עם ישראל, אנו באופן אישי רואות סוג של התקדמות בכך שלפיראס ניתנה הבמה להביע את כאבו האישי על הטראומה שחוו אבותיו שלו.

בתוך חברה הלוקחת את האחר, ומצד אחד מדירה אותו על מנת שתוכל ליצור לעצמה זהות "ברורה", ומצד שני קוראת לו להיטמע בשביל שתוכל לאשרר את עליונותה, את נכונותה ואת תקפותה, מסתתר כיעור רב. התכנית *פרייקט Y* שימשה

כצוהר לביטוי אידיאולוגיה בעייתית ודואלית בתוכה אנו חיים, אידיאולוגיה אשר מנסה ללא הרף להצדיק עצמה. אחד הביטויים הצורמים ביותר לכך נצפה בפרק הסיום (תכנית הגמר), פרק בו נלקחו חמשת המועמדים הסופיים להופיע מחוץ לילה, במועדון ה"דום" בתל אביב.

אל מול קהל של אלף איש זכו חמשת המועמדים לדקה שלמה בה יכלו לבצע שיר, מונולוג, או פנייה אישית לקהל. כאשר הגיע תורו של פיראס הוא התחיל במעין מופע סטנד אפ. פיראס סיפר על כך שבדרכו לילה מכפרו עילבון הוא עלה על אוטובוס לתל אביב. על-פי פיראס, הנהג, הנוסעים והחיילים באוטובוס חשדו בו שהוא מחבל מתאבד ופחדו ממנו. באותה נשימה הוא שר את השיר "אין מדינה לאהבה" של צביקה פיק (אותו שיר שכמה שבועות לפני כן ריגש את קהל הצופים בבית כאשר בוצע בצמד, באחד משיעורי הזמרה, ע"י פיראס ויוגב ברזילי, שכזכור היה על תקן הקצין לשעבר בסיירת אגוז). שירתו של פיראס היתה נרגשת ומרגשת, ובמקום לשיר את מילות השיר בפזמון "אין מדינה לאהבה", שר פיראס את המילים "יש מדינה לאהבה" והצביע בידי לעבר הרצפה, כמו אומר, כאן היא המדינה. הקהל התרגש מאוד ומחא כפיים בעוז, ולקול תרועות רמות עזב פיראס אל מאחורי הקלעים.

פיראס בעצם מספר בקטע שאנשים חושבים שהוא מחבל ומפחדים מפניו. שוב מיטשטש מקומו כאזרח שווה וכחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, ושוב מקטלגים אותו למקום שאינו מקומו. פיראס הוא ערבי ישראלי. הוא אזרח שאמור להיות שווה במדינת ישראל. הוא "אפילו" לא מוסלמי. ובכל זאת נראה כאילו השיוך והמעורבות בסכסוך הפלסטיני ישראלי כמו מקועקעים בגופו. ניתן להניח שבעיה זו קולקטיבית ומוכרת לכל הערבים הישראלים. אחד מהאלמנטים שצרמו לנו בכל הסיטואציה הזו, שגם על כך פיראס לא מביע כעס גלוי, הוא נושא שיר תקווה, הוא מתנהג כ"אזרח". פיראס לא הרשה לעצמו להביע כעס על הקיפוח, על העובדה שהוא מקוטלג ונחשב במדינתו שלו לאזרח סוג ב', ועניין זה לצערנו הופך למוכר. פיראס כנראה לעולם לא היה נבחר אילו נפגף באמת המרה מול הצעירים התרים אחר אסקפיזם. נראה כאילו לאוכלוסייה היהודית אין מקום להכיל אמת זו. הקושי והפחד המתלווים לסכסוך, בשילוב קיפוח ברור מצד השלטון בישראל (הגורם לחוסר מודעות באשר לזכויותיהם הלגיטימיות של הערבים ישראלים), מנציחים את מקומו של הערבי ישראלי בחברה הישראלית.

קטע הסיום של פיראס הינו קטע פרדוקסלי והזוי, והוא תוצאה ישירה של התכנית הבוחרת להדחיק קונפליקטים ובעיות. פיראס הופך את עובדת היותו ערבי למשהו קליל וכיפי, ובכך זוכה לאהדת הקהל, לאהדת אותו קהל המשתוקק לכך כי כל הנושא הזה אכן יהיה קליל. פיראס נופל ומקטלג עצמו אל תוך הסיטואציה בה נופל הקהל היהודי. הוא מכניס עצמו בעקיפין אל תוך הסכסוך פלשתינאי ישראלי ועוזר להשתיק את האמת הכאובה, ובשל כך הוא זוכה לאהדת הקהל, אך לטעמנו זהו בדיוק המקום בו פיראס מאבד את עצמו ואת זהותו. פיראס נותן לכך ביטוי במסגרת כור ההיתוך המושלם – המדריך ללובן - פרויקט Y. פיראס משתיק את הבעיות בכך שהוא מכניס אותן להרמוניה סכרינית בדמות הקלאסית של שירי צביקה פיק.

במאמרה "More! From Melodrama to Magnitude" מספרת ג'ואן קופג'יק על סטלה דאלס אישה אמריקנית בת למעמד העובדים גיבורה בסרטו של קינג וידור משנת 1937. סטלה דאלס (בכינויה של ברברה סטנטוויק), נכספת לעזוב את סביבת חייה שהיא בצד "הלא נכון" של החיים ואת בית אביה העריץ. סטלה, אישה צעירה ואמביציוזית, בת למעמד העובדים, מתחתנת עם סטיבן דאלאס, מנהל מפעל, בן למשפחה עשירה. נולדת להם בת וסטלה מקדישה את כל חייה לבתה, ופחות ופחות מתייחסת לבעלה. בני הזוג הופכים להיות מנוכרים זה לזו, ומתחילים לחיות בנפרד. סטיבן, הבעל, פוגש באישה שהייתה בעבר ארוסתו, אישה שמתאימה לו יותר, הן מבחינת המזג והן מבחינה חברתית, והוא מתכוון להתחתן איתה. סטלה מאמינה בתום לב שלבתה האהובה יהיה טוב יותר אם תחיה עם אביה ועם אשתו החדשה. סטלה מעמידה פנים שיש לה עניינים חשובים יותר בחייה מאשר אמהות, והיא מתחזה לאימה אדישה לבתה. בסצנה האחרונה של הסרט סטלה מופיעה ברחוב שמחוץ לדירה בה נערכת חתונת הבת. האנשים הנוכחים בחתונה לא רואים אותה, אבל היא רואה אותם, והיא צופה מבחוץ בטקס החתונה של בתה. אימא שלכאורה ויתרה על בתה ועל אמהותה, לטובת הבת.

לפי ג'ואן קופג'יק אפשר לראות בהתנהגות של סטלה מידור והרחקה מן החברה שנכפו עליה על ידי החברה, או בחירה שלה מרצון בהתרחקות מן החברה. הגיבורה המלודרמטית מְגַלָה את עצמה מן החברה. היא עומדת לבדה בגשם ובקור, והתנהגות

הגוף שלה, כפי שבאה לידי ביטוי בצילומים, מביעה את כשלון החברה. בסצנה האחרונה של הסרט, הצופה לכאורה עד להעדרות של סטלה, אבל למעשה, כך טוענת ג'ואן קופגיק, **הצופה עד לנוכחותה**. בסצנה זאת, כך היא טוענת, משהו חיובי מתגלה.

ג'ואן קופגיק בוחרת לסיים את המאמר במילים הבאות:

"The sentiment of the sublime has been described as the feeling of community. This is too abstract, and it finesses the definition of community. Stella Dallas helps us to formulate a more concrete definition: the sublime is: 'I am part of the whole'. I in my incommensurable uniqueness, form part of the world. By turning away from the window, Stella does not turn her back on the world as such, but the imagernay limits she used to set on it in order to dream of some ideal father, charming Don Juan, or perfect daughter, who could complete her. Stella no longer has to wait in vain for some savior to appear on her impossible horizon; she has positioned herself in a here and now and it is from this point that her hopes spring." (Copjec, 270).

כפי שצינו, פיראס חורי נמנע מעימותים, על רקע לאומני או אחר, ודבר זה הביא לנצחונו. גם סטלה דאלאס נמנעת מעימותים ומוכנה לשם כך לוותר על היקר לה מכל, על אימהותה. האם הוויתור הקשה הזה מביא לה נצחון? האם סטלה דאלאס היא מנצחת או מפסידה? גם סטלה דאלאס חיה בחברה בה התקיימה אידיאולוגיה שלטת. המעמד הבינוני חזק יותר ממעמד הפועלים, גברים חזקים יותר מנשים, עשירים חזקים יותר מעניים, נשים צריכות להתנהג על פי קודים מסויימים ולא אחרים. מי שאינו מוכן לשחק לפי הכללים, או שאינו עונה לקריטריונים, מודר. סטלה דאלאס בחרה להיות מודרת מאמהותה. האם הייתה זו בחירה מרצון חופשי? האם הייתה לה ברירה אחרת? האם יכלה לנהוג אחרת? האם פיראס היה יכול לנהוג אחרת? האם פיראס בחר לנהוג כך במודע על מנת להגיע למקום בו יוכל לדבר חופשי וגלוי ומשם לצעוק את צעקתו?

לסיכום:

פיראס חורי, איש צעיר וכישרוני, נבחר לקבל תכנית משלו לאחר כשלושה חודשים בהם תועד אל מול המצלמות. הימנעותו של פיראס מעימותים, על רקע לאומני או אחר, הביאה בין השאר לניצחונו. אופי התכנית *פריקט* הוא להשתיק ניגודים וסתירות ולהדחיק בעיות, לטענתנו זהו פועל יוצא של אידיאולוגיה שלטת. הבחירה של פיראס היא תוצאה של אוכלוסייה ערבית גדולה שכמהה להביע עמדה, ושל יהודים ישראלים אשר אימצו בחום את פיראס חורי בתור הערבי הרצוי. הבחירה של פיראס לא באה ממקום של הבנה אמיתית לקיפוח של האוכלוסייה הערבית ישראלית באשר היא, אלא באה מבחירת אב טיפוס לערבי הנוח שאינו יוצר בעיות. מתוך דברים אלה עולה כי קשה לראות בבחירתו של פיראס נקודת זכות לאוכלוסייה היהודית, אלא דווקא קל יותר לראות כי היא מצביעה על חוסר הסולידריות, על ההתנשאות ועל ההטעיה העצמית בה לוקה החברה היהודית ישראלית, המתפקדת כחברה אשר מחד מדירה "אחרים" ומאידך מזדרזת להתייחס אל תוך כור היתוך, בעוד שחלק צריכים להתנהג באופן מסוים על מנת "לזכות" להכנס אליו בכלל. כל זאת עושה החברה על מנת להדגיש את ייחודה ועליונותה. לבסוף ראינו כי לפיראס כנראה לא הייתה דרך אחרת להשתחל אל לב ליבה של החברה הישראלית מלבד הדרך בה בחר. ולהביע תקווה כי ממקומו הנוכחי יוכל כעת להפסיק להיות אורח נסבל ולהתחיל להיות אזרח שווה בן שווים שאינו צריך לרצות אף איש מלבד הוא עצמו.

מקורות:

בשארה, עזמי. "על שותפות וסובלנות". *הערבים אזרחי ישראל לקראת המאה עשרים ואחת*. עורכים: יעקב מ. לנדאו, אסעד גאנס, אלוף הראבן. ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, תשנ"ה 1995. 36-44.

הראבן, אלוף. "לקראת שנת 2025: התייחסו חברה אזרחית משותפת ליהודים ולערבים בישראל!". *הערבים אזרחי ישראל לקראת המאה עשרים ואחת*. עורכים: יעקב מ. לנדאו, אסעד גאנס, אלוף הראבן. ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, תשנ"ה 1995. 23-36.

Copjec, Joan. "More! From Melodrama to Magnitude". *Endless Night: Cinema and Psychoanalysis, Parallel Histories*. ed. Janet Bergstrom, University of California Press, Los Angeles 1999. 249-275.

פרויקט Y. תפוז אנשים. 15 בדצמבר 2004. <<http://www.tapuz.co.il/YTV/about.asp>>